

Întâlnire
cu un necunoscut

DE ACELAȘI AUTOR

- Tragicul. O fenomenologie a limitei și depășirii*, Univers, București, 1975
- Încercare în politropia omului și a culturii*, Cartea Românească, București, 1981
- Jurnalul de la Păltiniș*, Cartea Românească, București, 1983
- Epistolar* (editor), Cartea Românească, București, 1988
- Cearta cu filozofia*, Humanitas, București, 1992
- Apel către lichele*, Humanitas, București, 1992
- Despre limită*, Humanitas, București, 1994
- Itinerariile unei vieți: E.M. Cioran*, Humanitas, București, 1995
- Declarație de iubire*, Humanitas, București, 2001
- Ușa interzisă*, Humanitas, București, 2002
- Chipuri ale răului în lumea de astăzi* (dialog cu Mario Vargas Llosa), Humanitas, București, 2006
- Despre minciună*, Humanitas, București, 2006
- Despre ură*, Humanitas, București, 2007
- Despre seducție*, Humanitas, București, 2007
- Scrisori către fiul meu*, Humanitas, București, 2008
- Întâlnire cu un necunoscut*, Humanitas, București, 2010
- Întâlnire în jurul unei palme Zen* (coautor Gabriel Cercel), Humanitas, București, 2011
- Estul naivităților noastre. 27 de interviuri (1990–2011)*, Humanitas, București, 2012
- Măștile lui M. I.* (dialog cu Mircea Ivănescu), Humanitas, București, 2012
- 18 cuvinte-cheie ale lui Martin Heidegger*, Humanitas, București, 2012
- Dragul meu turnător*, Humanitas, București, 2013
- Fie-vă milă de noi! și alte texte civile*, Humanitas, București, 2014
- O idee care ne succește mințile* (coautori Andrei Pleșu, Horia-Roman Patapievici), Humanitas, București, 2014
- Dialoguri de duminică. O introducere în categoriile vieții* (dialoguri cu Andrei Pleșu), Humanitas, București, 2015
- Nebunia de a gândi cu mintea ta*, Humanitas, București, 2016

Gabriel Liiceanu
Întâlnire
cu un necunoscut

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Mi-a venit în minte un gând – era aparte, era frumos, era neașteptat –, nu l-am notat. L-am pierdut. L-am jelit apoi, ca și cum aș fi pierdut ceva de preț, apoi mi-a reapărut și, fiind sigur că de astă dată îl voi păstra, nu l-am notat și l-am pierdut din nou. Zeci de cărți ucise în felul acesta, zeci de avorturi ale minții, nejudicate și nepedepsite de nici o religie, de nici un tribunal.

*

Totul este o scormonire după ceva pierdut, în fond după ce este – sau va deveni în curând – necunoscutul din noi, totul este acest „din când în când“ în care trăim cu iluzia că am putea izola o adiere.

*

Întâlnirea mea cu *spaima* în forma ei pură a avut loc la vârsta de patru ani. Locuiam în Cotroceni, pe strada Dr. Tomescu, a doua casă de la colțul cu Dr. Poloni. Într-o după-amiază de toamnă, am ieșit, așa cum ies uneori din casă copiii, fără un rost anume, cu gândul să-mi gădesc ceva de joacă. M-am trezit în curte, unde se pare că nu era nimic interesant de făcut, apoi am deschis precaut poarta și am pășit pe trotuar. Mi-am luat

inima-n dinți – pesemne că nu mă aventurasem nici odată atât de departe – și am făcut câțiva pași prin dreptul casei de alături, pomenindu-mă în colțul străzii vecine. M-am oprit, odată trecut de gardul rotunjit, și mi-am aruncat ochii de-a lungul străzii. Și atunci am văzut ceva care mai întâi mi-a luat respirația, apoi, când mi-am recăpătat-o, m-a făcut să urlu. Prin mijlocul străzii, la câteva zeci de metri, se apropiau, nefiind cu mult mai mari decât mine, niște ființe care își agitau brațele, când împungând cu ele aerul din fața lor, când ridicându-le în sus și zbierând. Numai că în locul feței omenești aveau altceva, ceva ce nu mai văzusem nici odată, o expresie a chipului care rămânea împietrită, mereu aceeași, indiferent de mișcările corpului. Mă întâlneam pentru prima oară în viața mea cu o mască. Colegii surorii mele, cu patru-cinci ani mai mari decât mine, ieșind de la școală, își pusese răști și mergeau, scâlbâindu-se, pe stradă.

De ce m-a îngrozit în asemenea hal întâlnirea cu ei? Nu știam nimic, repet, de existența în sine a răștii. Atunci am luat, așadar, cunoștință de ea nu ca obiect separat, ci aplicată direct pe chipul cuiva și înlocuindu-l. Ceea ce se obținuse în felul acesta și provocase în mine groaza fusese o rupere a trupului în două: sus, în regiunea capului, domneau rigidul, mineralitatea și moartea; restul trupului avea viață, era dinamicul, organicul și schimbarea. Cuplarea celor două era înspăimântătoare. Misterul răștii nu apare decât atâta vreme cât știi că masca ascunde. Or, eu nu știam acest lucru. Pentru mine ea *era* chipul, iar acesta își pierduse mobilitatea, se desprinsese de trup, era mort. Trupul mobil purta, prin intermediul răștii, moartea pe umeri. De atunci

am resimțit o teribilă repulsie în fața oricărei măști; în mod instinctiv, o asociez cu moartea și cu împietrirea pe care aceasta o aduce cu sine.

Când, la intervenția surorii mele, colegii ei și-au scos măștile râzând fericiți de eficacitatea isprăvii lor, am avut primul șoc fenomenologic din viață și am primit, fără să știu, prima lecție de fenomenologie aplicată: existența se putea fărda, ceva putea să apară ascunzându-se.

Verstellung, „disimularea“ heideggeriană, își făcuse pentru mine intrarea în lume.

*

Augustin, în *Confesiuni* (cărțile VI și X), vorbește despre „uriașa încăpere a inimii mele“, altă dată despre „acest sanctuar uriaș și infinit“ care este sufletul nostru. Autorul unui jurnal deschide acest sanctuar și lasă lumea să intre și să privească. Și lumea intră, în sălile care sunt deschise și care pot fi vizitate, se uită și se miră de toate câte s-au putut strânge într-un singur suflet de-a lungul câtorva ani de viață.

*

Cum se face că la noi tocmai cei care și-au pierdut cheia sufletului au vocație de „maestri spirituali“? Pentru că nu și-au pus în ordine nici măcar o fărâamă din viață, autoritatea morală le lipsește. În schimb, se cred profesori de virtute și pretind că pot să aducă în viața altora ordinea pe care au ratat-o într-a lor. Vorba lui Kierkegaard: își înalță – de obicei pe terenul credinței (sau al filozofiei) – un măreț castel, iar ei trăiesc pe mai departe într-o cocioabă puturoasă. Simplul fapt

de *a crede* le dă, în ochii lor, un certificat de bună purtare și, din capul locului, un ascendent moral.

Dar credința lor nu-i obligă apoi la nimic. Ea este o simplă mantie în care, înfășurați, trec falnic prin viață. Nu are importanță că se înhăitează cu cine nu trebuie, că, atunci când e vorba de propriile interese, principiile sunt lăsate de izbeliște, pentru a fi apoi scuturate de praful în care au căzut, aranjate convenabil și reșezate la locul pe care se cuvine să-l ocupe în viața lor. Nu are importanță că plesnesc de vanitate și că sunt atât de îndrăgostiți de ei încât nici o laudă nu li se pare îndeajuns de mare pentru a da măsura adevărată a isprăvii lor. Se socotesc aleși prin simplul fapt că îngaimă, pioși, la despărțire, un „Doamne ajută!“. Prin simplul fapt că trag din când în când cu coada ochiului la transcendență se simt complici cu ea. Fac ce fac și credința lor e „la vedere“, ca o tresă pe care și-au dat-o singuri, ca o amuletă care îi apără până și de propriile lor ignominii.

Dacă ar crede cu adevărat, și-ar îngropa credința în fundul inimii și ar scoate-o de acolo sub travestiul lipsit de orice protocol al *faptei bune*. Dar nu. Redusă la atât de puțin, ea și-ar pierde prestigiul în ochii lor chiar. Ceea ce trebuie să se vadă este puterea ei de promoție, faptul că, crezând, deții cheia potrivită la orice problemă a lumii.

*

După ce am publicat *Ușa interzisă*, toți cei pomeniți acolo s-au supărat într-un fel sau altul. Pesemne că pe bună dreptate. Primul lucru pe care trebuie să-l faci când intri într-o relație este să te asiguri că celălalt

nu ține jurnal, că nu te fixează, în secret, în acest teribil insectar al gesturilor tale și ale altora. Prin anii '50, Cioran, plimbându-se seară de seară, obișnuia să facă o haltă la fereastra din rue Cassini, unde locuiau pe atunci Monica Lovinescu și Virgil Ierunca. Pălăvrăgeau de toate, preț de o oră. Din una în alta, Cioran află la un moment dat că cei doi țin jurnal. De a doua zi, n-a mai apărut.

Să ne ferim, așadar, de cei care ne răstignesc pe un fragment de timp, de cei care folosesc – provocator și inutil – inițiale, de cei care reproduc vorbe aruncate în pripă, pe scurt, de toți cei care, înotând în apa nelimppezită a prezentului, fac cu ochiul posterității.

*

Descopăr, pusă bine într-o mapă, scrisoarea pe care mama i-o scrie tatălui meu pe front, la patru zile după nașterea mea. Mă uit la foaia galbenă chamois și la scrisul cu cerneală albastră aplecat spre dreapta și mi se pare că am în față certificatul „aruncării mele în lume“.

27 Mai 1942, R. Vâlcea

Dragă Petrică,

Pentru că mă simt mai bine, caut să-ți scriu câteva rânduri. Cred că ai primit telegrama dată de tata în ziua de 23 Mai, prin care îți vestește sosirea lui Gabriel, frățiorul Mihaelei.

Totul s-a petrecut normal. Sigur că nu a fost prea ușor pentru mine, dar am uitat totul de bucurie când am auzit că e băiat. Tu știi cât de mult țineam eu la lucrul acesta. Dumnezeu a fost bun și mi-a împlinit această dorință.

Cred că și tu te bucuri în aceeași măsură ca mine. Nu e prea frumușel, dar e voinic, sănătos și vioi.

Aștept din zi în zi să vii acasă. Mihaela nici nu-ți închipui cât e de fericită că are frățior. Nar mai pleca deloc de lângă el și ei i se pare foarte drăguț. Pe când sperați să vă reîntoarceți în țară? Noi te dorim toți și te așteptăm cu drag, Lucia

Citind aceste rânduri, mă simt deodată contemporan cu mine la vârsta de patru zile și mă imaginez, cumva negricios și cu pielea poate roșie pe-alocuri, stând pe spate, cu un deget în gură, forfecând, zglobiu, aerul cu picioarele. Fusesem, așadar, „aruncat“ în viață. Dacă aș fi știut ce m-așteaptă...

*

Gustul bun pe care mi l-a lăsat *Ușa interzisă* mă face să recidivez. Era de fapt o ușă crăpată într-o doară, care, făcându-te să arunci o privire către viața altuia, te trimitea la o confruntare cu a ta. Nu cred că era acolo nimic impudic, asemeni încercărilor confesive de tip rousseauist, expresii caracterizate ale unui exhibiționism maladiu, și nicidecum exerciții de sinceritate care ar împinge omenirea înainte. „Curajul“ de a mărturisi că, prepuber fiind, mătușa obișnuia să-l pună pe genunchi și să-l bată la fund, că acest lucru îl umplea de plăcere și că, în consecință, copilul Rousseau, ca să-și procure cât mai multă plăcere, făcea cât mai multe prostii nu cred că schimbă nimic în echilibrul lumii. Și chiar mai puțin, mărturisirea pe care o face că, ajuns flăcău, pân-dea la fântâna satului, pentru a le prezenta fetelor care veneau să ia apă, nonșalant și provocator, sexul.

Cred, dimpotrivă, că ceea ce trebuie „exhibat“ sunt fragilitatea noastră „bună“ și răul lumii de care suntem luați prin surprindere. Orice jurnal amestecă din acest punct de vedere confesiunea cu moralismul. E treaba celui care scrie să știe până unde poate „întinde coarda“ într-una sau alta dintre aceste direcții. Un autor de jurnal nu va deschide niciodată ușa interzisă a vieții sale pentru a se înjosi, pentru a se arăta în toată micimea ființei sale. Jurnalele în care cred nu sunt nici documente psihologice, nici psihiatrice, ci aporturi individuale la edificarea unei umanități comune.

*

În *Iliada* este descris momentul în care, la capătul unei bătălii, prada este adunată la mijloc, între toți șefii triburilor ahee. Nimeni nu se atinge de ea. Câtă vreme nu este încă împărțită, ea este a tuturor și a nimănui. Eleniștilor le-a plăcut să vadă în acest episod, în care este descrisă apariția unui spațiu cu proprietăți miraculoase, echidistant față de un centru concret prin substanța lui (prada), dar abstract prin apartenența lui comună (sau prin non-apartenența lui factuală), arhetipul democrației eline.

Orice autor, prin jurnalul său, se predă celorlalți, își pune viața la mijloc și, în acest moment de suspensie, ea aparține tuturor fără să fie a cuiva anume. Apoi ea e împărțită. Fiecare își ia cu el acasă câte o bucată din ceea ce, de bunăvoie, a fost pus la mijloc, o întoarce pe toate părțile, o pipăie, o miroase și reține ce-i place mai mult din ea. Asta sunt de fapt toate cărțile: vieți oferite ca pradă spre bucuria celorlalți. Pe arhetipul acestei oferiți

se naște democrația culturii, ceea ce Hegel a numit „spiritul obiectiv“.

*

29 ianuarie 2003. Seară la Miki Irimia cu romanistul Martin Maiden. E coleg la Oxford, la Trinity College, cu Michael Inwood, autorul *Dicționarului Heidegger*. Îmi povestește cum acesta a tăcut douăzeci de ani și pe urmă, brusc, a început să-și scrie cartea. A fost întrebă de ce de-abia acum. A răspuns că abia acum l-a înțeles pe Heidegger.

*

Câte feluri de bătrâni există? Să înșir așa cum îmi vine la gură. Se vorbește mai întâi despre „bătrâni frumoși“ și „bătrâni urâți“. Bătrânii frumoși *exterior* sunt cei de tip nordic, care îmbătrânesc „verde“, care au ținută, prestață, care miros frumos, care arată bine și în șort, și în costum de seară. Discutam asta cândva cu Ierunca. Mă ascultă și zice: „Așa e. În general mediocrii dau bătrâni frumoși.“

Dar bătrânii ar trebui *în principiu* să devină frumoși, pentru că viața, în tot ce are ea inconsistent și superficial, s-a domolit în ei, iar faptul că ei au ajuns să calculeze *altfel* timpul îi apropie mult mai mult de esențial decât pe cei tineri. În principiu orice bătrân e frumos pentru că e aproape de moarte, în al cărei câmp toate lucrurile vieții se ordonează dintr-odată altfel, *capătă pentru prima oară ierarhie*.

Ce e un „bătrân ticălos“? Unul la care răul, făcut sistematic o viață întregă, a devenit tic. „Îmbătrânit în rele“ tocmai asta înseamnă. Că ai făcut răul cu atâta perseverență, încât nu te mai poți dezbăra de el. Bătrânețea

te-a surprins în exercițiul răului. Timpul însuși te-a scos pe țărmul propriei tale ticăloșii, vestigiu mizerabil a ceea ce altminteri ar fi trebuit să aibă splendoarea unei vieți.

Dar de unde vine atunci senzația că *toți bătrânii sunt cumsecade*? De unde senzația că până și fostele lichele, îmbătrânind, devin cumsecade? Că nu mai are sens să te răfuiеști cu nimeni din clipa în care, intrat pe teritoriul de grație al vârstei, el a devenit altul, că vârsta însăși l-a inocentat și că de-acum, chinuit de biologie și sorocit în chip aparte morții, totul i se iartă? Să privim un bătrân în timp ce-și plimbă prin parc nepoțelul. Ce altceva este el dacă nu un biet omuleț care se molipsește în chip spontan de inocența copilului ce-i atârână de mână? Bătrân și copil, uniți într-o temporalitate paradoxală, par să nu fie altceva decât convergența a două cumsecădenii.

În chip aparent răul are nevoie de vigoare, avânt și fantezie, într-un cuvânt de *tinerețe*, și de aceea unui om obosit și împușinat performanța răului pare că-i este refuzată. Priviți-l însă pe bătrânul Karamazov! Sau pe vecinul meu de la etaj! În spatele acestei cumsecădenii involuntare, al acestei promoții obținute prin simplă degradare biologică, câtă ticăloșie la pândă! Vârsta, tocmai pentru că ne înduioșează cu cortegiul ei de neputințe, e camuflajul ideal al lichelei. La adăpostul ei mârșăvia poate fi trecută mai lesne cu vederea și poate prolifera în voie. Am cunoscut bătrâni ticăloși.

*

Cele patru lupte ale muritorilor: lupta cu uzura fizică, cu truda, suferința și bătrânețea; lupta cu sufletul lor (cu vanitatea, invidia, regretul și remușcarea); lupta permanentă cu *natura* din ei (conflictul instincte–morală);